

Студент 4 курсу
факультету обліку і аудиту ХНЕУ

ОБЛІК ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ: ВІТЧИЗНЯНИЙ ТА МІЖНАРОДНИЙ ДОСВІД

Анотація. Досліджено сутність дебіторської заборгованості як фактора впливу на фінансову стійкість підприємства. Проведено порівняльний аналіз обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та міжнародній практиці, запропоновано шляхи вдосконалення вітчизняного досвіду розрахунків з дебіторами.

Аннотация. Исследована сущность дебиторской задолженности как фактора влияния на финансовую стойкость предприятия. Проведен сравнительный анализ учета дебиторской задолженности в отечественной и международной практике, предложены пути усовершенствования отечественного опыта расчетов с дебиторами.

Annotation. The essence of receivables as a factor of influence on business's financial stability is investigated. A comparative analysis of accounting the receivable in the domestic and international practice is held, the ways of improving domestic experience of accounts receivable are suggested.

Ключові слова: дебіторська заборгованість, облік дебіторської заборгованості, дебітори, облікова політика підприємства, міжнародні стандарти бухгалтерського обліку, положення (стандарти) бухгалтерського обліку, фінансовий актив, чиста вартість реалізації, резерв сумнівних боргів.

У процесі господарської діяльності практично у кожного підприємства виникає дебіторська заборгованість. Існуюча нестабільність економічної ситуації на ринку України призводить до значного збільшення ризиків при продажу товарів, робіт, послуг з відстрочкою оплати. Незалежно від причин виникнення дебіторської заборгованості, уникнути її появи неможливо, тому необхідно мати навички управління боргами. Проблема зростання дебіторської заборгованості в оборотних активах підприємства призводить до пошуку нових методів мінімізації заборгованості, вдосконалення облікової політики підприємства щодо дебіторської заборгованості. На сучасному етапі господарювання однією з проблем є гармонізація ведення обліку дебіторської заборгованості вітчизняними підприємствами з міжнародними стандартами та вимогами.

Проблемам обліку дебіторської заборгованості присвячені праці таких вітчизняних та зарубіжних науковців, як: Ф. Бутинець, С. Голов, Н. Гура, О. Коблянська, Л. Ловінська, М. Чумаченко, С. Грей, Б. Нідлз, Д. Кізо та ін. Однак окремі аспекти обліку заборгованості в Україні та за кордоном залишаються дискусійними та потребують подальших наукових досліджень.

Мета статті – дослідження дебіторської заборгованості на основі міжнародних стандартів фінансової звітності, проведення аналогії з національними положеннями, пошук шляхів удосконалення вітчизняного обліку розрахунків з дебіторами.

Завдання дослідження – провести порівняльний аналіз обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та міжнародній практиці, запропонувати шляхи вдосконалення вітчизняного досвіду розрахунків з дебіторами.

Об'єкт дослідження – дебіторська заборгованість як фактор впливу на фінансову стійкість підприємства з огляду на вітчизняні та міжнародні стандарти фінансової звітності.

Предмет дослідження – основні теоретичні, методичні та практичні аспекти обліку дебіторської заборгованості, що застосовуються у вітчизняній та міжнародній практиці.

Результати дослідження полягають у тому, що необхідною умовою нормальної діяльності підприємства є встановлення ним господарських відносин з покупцями.

Основним вітчизняним нормативно-правовим документом, який регулює відображення в бухгалтерському обліку дебіторської заборгованості, є П(С)БО 10 "Дебіторська заборгованість" [1]. Згідно з ним дебіторська заборгованість визначається як сума заборгованості дебіторів підприємству на певну дату. Під дебіторами слід розуміти юридичних та фізичних осіб, які внаслідок минулих подій заборгували підприємству певні суми грошових коштів, їх еквівалентів або інших активів [1].

У зарубіжних країнах не існує окремого стандарту щодо регулювання дебіторської заборгованості. Окремі аспекти визначені в МСБО 1 "Подання фінансових звітів" [2], МСБО 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання" [3], МСБО 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" [4]. Зокрема, у МСБО 32 дебіторська заборгованість трактується як фінансовий актив, але конкретного визначення цього поняття міжнародні стандарти не дають.

Порівняння рахунків, на яких ведеться облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном, наведено в таблиці.

Таблиця

Рахунки обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці [5]

© Шляхтич Т. В., 2013

Вітчизняна практика	Зарубіжна практика
---------------------	--------------------

18 "Довгострокова дебіторська заборгованість".	Рахунки до отримання.
34 "Короткострокові векселі одержані".	Знижки за оплату в строк.
36 "Розрахунки з покупцями та замовниками".	Втрачені знижки за оплату в строк.
37 "Розрахунки з різними дебіторами".	Витрати на сумнівну заборгованість.
38 "Резерв сумнівних боргів"	Резерв сумнівних боргів

Оцінка та порядок обліку дебіторської заборгованості відбувається залежно від її класифікації. П(С)БО 10 класифікує її на поточну та довгострокову, МСБО – на короткострокові (оборотні) активи, які відповідають будь-якому з критеріїв:

1) актив передбачається реалізувати або він призначений для використання при звичайних умовах операційного циклу;

2) актив призначений для продажу або його передбачається реалізувати протягом 12 місяців після звітної дати [6].

В Україні довгострокова дебіторська заборгованість у момент її визнання оцінюється за первісною вартістю, якщо на неї нараховуються відсотки – за теперішньою. Поточна дебіторська заборгованість у момент її визнання оцінюється за первісною вартістю одночасно з визнанням доходу від реалізації продукції, товарів, робіт і послуг, а на дату складання балансу – за чистою вартістю реалізації.

У міжнародній практиці оцінка дебіторської заборгованості здійснюється на дату її виникнення, дату погашення або на дату складання балансу. Причому на дату виникнення вона відображається за сумою виставленого рахунку або за сумою, зменшеною на величину знижки, на дату погашення – за сумою з урахуванням знижки (оплата в період дії знижки), на дату складання балансу – за сумою, скоригованою на знижку.

Для контролю за дебіторською заборгованістю підприємство формує резерв сумнівних боргів. Згідно з П(С)БО 10 величина резерву сумнівних боргів визначається за одним із методів:

застосування абсолютної суми сумнівної заборгованості;

застосування коефіцієнта сумнівності [1].

На відміну від українського обліку, коли безнадійні борги списуються за рахунок резерву, в окремих країнах, незважаючи на списання безнадійної дебіторської заборгованості на витрати, вона продовжує обліковуватися в дебеті рахунків, на яких відображається короткострокова дебіторська заборгованість, а також відображається в активі балансу (рядки "Не отримані від покупців рахунки", "Векселі покупців") з одночасним відображенням безнадійної заборгованості в окремому рядку зі знаком мінус [7].

Отже, можна зазначити, що облік дебіторської заборгованості в Україні чітко регулюється П(С)БО 10, положення якого певною мірою відрізняються від запропонованих у міжнародних стандартах. Ці відмінності викликані, в першу чергу, національними та економічними особливостями, що склалися в Україні.

У МСБО зазначені лише загальні правила класифікації, оцінки, визнання дебіторської заборгованості, проте не відображена конкретизація цих аспектів. Відмінності між вітчизняним і зарубіжним обліком: в Україні оцінка дебіторської заборгованості відбувається за первісною вартістю, у зарубіжних країнах – за справедливою. Також в Україні величина резерву сумнівних боргів визначається із розрахунку абсолютної суми сумнівної заборгованості або з використанням коефіцієнта сумнівності. У міжнародній практиці, крім того, ще у відсотковому відношенні від виручки при можливому розподілі дебіторів на декілька груп. Для вдосконалення вітчизняного обліку на сучасному етапі актуальним є приведення цих протиріч у відповідність.

Відповідність обліку, в тому числі дебіторської заборгованості, світовим вимогам є однією з передумов успішної інтеграції українського бізнесу в міжнародне економічне середовище. Головною відмінністю вітчизняного обліку дебіторської заборгованості від міжнародної практики є те, що він чітко регламентований і не передбачає альтернативи для підприємства, а також те, що МСБО розглядають дебіторську заборгованість більш широко з урахуванням тривалого досвіду співпраці з іноземними контрагентами.

Напрями подальших досліджень полягають у пошуці шляхів удосконалення вітчизняного обліку розрахунків з дебіторами з урахуванням міжнародного досвіду.

Наук. керівн. Глебова Н. В.

Література: 1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 "Дебіторська заборгованість", затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 08.10.1999 р. № 237 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99>. 2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 "Подання фінансових звітів" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_013/page. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 "Фінансові інструменти: розкриття та подання" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/929_029. 4. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 39 "Фінансові інструменти: визнання та оцінка" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/929_015. 5. Бондаренко О. С. Сучасні підходи до обліку дебіторської заборгованості у вітчизняній та зарубіжній практиці / О. С. Бондаренко // Інвестиції: практика та досвід. – 2008. – № 18. – С. 36–39. 6. Белокоз О. Відмінності між вітчизняними та міжнародними підходами до оцінки дебіторської заборгованості торговельних підприємств / О. Белокоз // Галицький економічний вісник. – 2010. – № 3. – С. 197–201. 7. Скорба О. А. Облік дебіторської заборгованості в Україні та за кордоном / О. А. Скорба // Матеріали V міжнар. наук.-практ. конф. "Honoris High School-2009". – 2009. – Т. 2. – С. 22–25.